

yenie

52

SAYI

AYLIK KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT DERGİSİ / ŞUBAT 2021

20TL

ISSN 2547-9369

9 772547 936005

MEZBAHADA KİM VAR?

Kapitalizmde hayvan sömürüsü

HAYVANLARI, İNSAN VE DOĞA BÜTÜNLÜĞÜNDE SANAT İLE ANLAMAK

ELMAS DENİZ

Ben küçük bir kasabada büyüdüm. Bizim 45 mere karelik evden denize doğru küçük bir patikadan, böğürtlen çalılarının, sazlıkların, yarı sulak sonra kurak kuru ot bölgelerinin arasında denize giderdik. Yolda ayrık otu, pıtrak, yabani nane, kargı, siyah domatese benzeyen tohumlu bitki ve isimlerini bilmediğim ama çok iyi tanıdığım çeşitli bitkileri incelerdim. O patika yolda, adım başı geçen yılanlardan korkumuzdan sürekli ses çıkararak yürürdük. Dereden kaplumbağalar geçerd, [insanın]koluna bacağına durmadan yapışan sineklerden böceklerden huylana huylana yürürdük. Balık tutmaya veya yaz ise yüzmek için yarımadanın karşısında olurduk. Gryneion isimli antik bir kent bulunan bu yarımadanın sığ ve ufak körfezinden pinalar çıkartırdık. Bir derenin altında denize döküldüğü bu arazide toprağı kazınca sıklıkla danaburnu çıkardı. Dut ağaçlarında muhakkak osuruk böcekleri, çamlardak cırcır böcek-

leri, dereye siyah minareler ve uçuşan helikopter böcekleri olurdu. Akşamları ışığa toplanan böcekler ganiydi, özellikle iri kahverengi üzerine beyaz boyalar damlamış gibi bir kınkanatlı olanını çok ilginç bulurdum. Ateşböceğini ise hayatımda ilk ve son kez 1988 yılında gördüm, 7 yaşındaydım. Bu hayvanların yanında evin yanındaki inşaatın kireç variline düşen kavak yapraklarını da iyi hatırlıyorum. Allah allah bu da nereden çıktı demeyin, insan işte, böyle tuhaf şeyleri de tutuyor hafızasında. Kirecin içinde incecik bir açık yeşil renk yayardı etrafına.

Tavuklarımız vardı. Şu gün bile şehrin ortasında yolda yürürken hava kararmaya başladığında “kümesin kapısını kapatmamız gerekiyor” diye arada aklıma gelir. Gece kapatmayı unutursan sansar hepsini yer. Ufukta, tam da derenin yayıldığı yarı bataklık yerde bazen komşuların koyunları, park

[Elmas Deniz, Böcek Adası, 2020 Çok kanallı video enstalasyonu, Değişken boyut ve süreler Videodan bir kare]

etmiş bir iki eşek veya bir iki at da olurdu. Rüzgar yedikleri otların kokusunu taşırdı.

Tüm bunlar şehre taşınmamız ile birlikte yok oldu, ama şimdi anlıyorum ki geri döndüğümde [tüm bu anlattıklarımı] yerlerinde bulmam da artık [pek] mümkün değil.

I

“Sessizlik içinde acı çekenler, sizinle konuşmaya geldim!”

Bu sözler bana ait, kendi sesimle *Böcek Adası* (2020) ismini verdiğim bir video çalışmamda denizde yaşayan birbirine benzer, sayıları çokça, çok olduğu kadar da önemsiz, deniz minarelerine küçük deniz kabuklularına sesleniyorum. Hem kendi kendimle olan iç konuşmam, hem bu deniz yaratıklarına seslenişim, hem de izleyiciyle aynı anda konuşmamdan oluşan, tuhaf, birbirine karışan seslerimin birinden buraya taşıdığım bir cümle bu. Video sanatı, uzun metrajlı bir film gibi baştan sona bir hikaye anlatma mecburiyeti olmadan, daha ziyade şiire benzeyen ve felsefe yapmaya olanak veren bir tür, yani ben öyle düşünüyorum. Çoklarının sanatın el becerisiyle kişisel yetenekle tarifine karşı ben görsel sanatlarda fikri üretimin felsefenin varlığını önemsiyorum. Kişisel üslup yakalayıp sanatsal bir deha olma fikrine de pek inanmıyorum. [O kadar ki genelde sergi kurarken çalışanlar beni sanatçının işçisi sanıyor.] O sebep-

le her zaman değişen, durumuna fikrine göre seçtiğim materyallerle; herşeyden sanat yapıyorum.

Bu videodaki hayvanlar insanların denizlerin oksijen seviyesini bozması nedeniyle çok acı çekiyorlar, ne dilleri, ne de bizimle iletişim kuracak halleri, ne biçimleri var. Hani insana yakınlık kurması için bir anahtar olacak bir göz, kolu bacağı, gülümsemesi olmayan, bizim hissetmediğine hükmettiğimiz bu şekliyle de değersiz olduğu düşünülen deniz canlıları. Değersiz değil de dikkate hiç değer bulunmayan diyelim. Diğer yandan videoda bir yerinde, ben kendim, plastik terliklerle elimde bir kargı, sopayla dürtüyorum sohbet ettiğim bu böcekleri. Diyorum ki böylece, aslında ilişki kurabilecek evrenleri paylaşmıyoruz.

Videonun bir yerinde “Çünkü insan herkes için her şeyin en iyisini bilir.” diyorum ve bir süre sonra gerçekten elimde tuttuğum bir fincan kahveyi deniz kabuklularına ikram etmek için denize sokuyorum.

[Bu absürt ve sembolik hareketle çaresizce insan olmayanla insanca ilişki kurmaya çalışıyorum.] *Yeryüzünün Bir Hikayesi*'nde (2020) ise bir müze sunum kabinesi üretip bir bölümünü bu deniz kabuklularına kıyafet yapma uğraşımın aşamalarını sergilemeye ayırıyorum. İğne oyası öğrendim deniz minareleri için ve her denemede daha da iyileştirdim. Daha önce sahip olmadığım bir yetiyi bir hayvan için öğrenmek ne anlama geliyor?

[Elmas Deniz, Yeryüzünün Bir Öyküsü, 2020, Sergileme ünitesi enstalasyonu , 3 sunum kasası; y: 75 cm 40x100 cm Asitsiz cilt bezi, karton, ahşap çerçeve ve ayaklar, cam, taşlar, iğne oyası danteller, yaprak, deniz kabukları. Fotoğraf: Engin Şengencer]

“Seni bu dünyaya ait yapan dikkatindir.

Dikkatle baktığın her yer senindir.”¹

Kurtuluşun birlikte ve en çaresizi, en tesir göreni ve en önemsemeyeni de içermesi gerektiğini düşünüyorum. Bu işleri yapmaya kalktığımda kafamda olan buydu, eğer bir kurtuluş umudumuz vardı ise o da gerçekten hep beraber olacaktı, hayvanlarla birlikte. Sanatçı olarak hiyerarşilere olan bitmez tükenmez [davamın] sonucunda buraya vardım. “Oraya gelene kadar bunlar var” diye bakan ve ekoloji meselesini hafif [yeşiller hareketiyle veya belirli bir varsillikle denk mümkün görenlerin] fena yanıldığı bir aşamadayız. Bu mesele ekofaşizm üreten, ucu savaşımlara ve göçlere değen bir açlık üreten bir mesele. Şirketlerin dandik reklam faaliyetlerine verilmeyecek önemde. Denizde balık bitiyor, böcek ekosistemi sallantıda, toprak zehirleniyor ve deniz plastikle dolu. [Bugüne kadar hiyerarşik düşünmenin bizzat kendisi eşitsizlikleri derinleştirmekten insanları yalnızlaştırmaktan ileri gidemedi.] Yani ilke olarak en başta artık dürüstçe değer sistemlerimizi yeniden tartmamız icab ediyor.

II

İnsan ve insanın insan olmayan ile ilişkisine odaklandığım ve dolayısıyla en fazla hayvanlara eğildiğim sergim olan “Suyun Üç Rengi” başlıklı sergimde, *Hassas Bedenli Kötülere Dair* (2019) isimli bir video çalışmam yer alıyordu. İnsanı diğer hayvanlarla kıyaslayınca görüntüsünün yumuşaklığı, bir pençemizin olmaması, dişlerimizin yırtıcı hayvanlar gibi sivri olmamasından dolayı yumuşak bedenli insan, oysaki insan, en büyük kötülükleri üstelik kitlesel olarak yapmıştır ve yapmaktadır. En vahşi hayvandan bile daha acımasızdır. Hassas bedenli kötü benim insana yakıştırdığım bir isim. [persona] Bu videoda Aristoteles’in “Hayvanlar Üzerine” ve Pliny the Elder isimli bir Roma dönemi yazarının “Doğa Tarihi” [İngilizcesi: Natural History / Latince: Naturalis Historia) AD 79] kitaplarından alıntılar yaptım, metaforik değil, bizzat kitap sayfaları videoda görünüyor. Videoda her ikisi de kafede oturan ve sakince kahvesini çayını içen yalnız iki insan görüyoruz -çocukken oynadığım gibi-burunlarına gül dikenini yapıştırılmış, replikleri yok, duruyorlar kafeden müzik sesi geliyor. Bölüm başlıkları olarak kitap alıntıları giriyor. Pliny;yi

1 Böcek Adası, videosundan yine benim sesimden alıntı.

[Elmas Deniz , *Hassas Vücutlu Kötülere Dair*, 2019, Video '30", Video'dan bir kare]

okuması çok ilginç, “yeraltına binlerce insanı gönderdik ordan altını almak için veya mal biriktirme iştahıyla doğayı tahtalar ve demirler ile dövüyoruz, peki ne pahasına” diye soruyor daha o zamanlarda. Video için ben madencilik ile ilgili bir bölümü aldım, o kadar evvelki sömürünün başlangıcı ve o kadar değişmeden kalmış ki insanın insana eziyeti. İnsanın doğayla ilişkisine bakarken, onun da tarihine, insanın diğer hayvanlarla ilişkisinin tarihinden bir şeyler taşımak istedim sergiye. Aristo'nun eşitlikten anladığı ve anlattığı kölelerden gayrı seçkinler arası bir eşitlikti, Adalet sadece seçkin bir topluluk içindi. Bu ilk filozofik kaynak, şeylere yön verdi -eğitilmeye, okullara- batı uygarlığına yol verdi. Mesela, hayal ediyorum bu ilk kaynak bir kadın filozof olsaydı, Amazonlarda yaşayan kendi çocuklarıyla beraber [kendi memesinden] etrafındaki hayvanları da emziren bir kadın fotoğrafı görmüştüm, mesela o kadın yazsaydı *hayvan ile ilişkimizin nasıllığını* ilk kaynağımız olarak? İnsan Merkezci olmayan başka bir uygarlık teşekkül edebilirdi belki de... Videodaki bu alıntılarla, izleyici de de böylece tarihte yapılan işlerin geleceğe nasıl etkileri olduğunu zihninin bir köşesinde tutsun istedim. İşler bazen yanyanalıklarıyla birbirlerine kuvvet verir, bazen birindeki bir ufak sembol diğer işlerin hisini değiştirebilir.

Sergide şöyle bir hat oluşuyordu. İzleyici galeriye girdiğinde sağa doğru ilerliyor, önce videoyu görüyor sonra İnsandan *Kaçanlar* (2019) isimli üç tane hayvan portresini görüyor. Gece karanlıkta habersiz fotokapana yakalanmış bir ayı, bir yaban domuzu ve bir porsuğa ait siyah beyaz fotoğrafları ışıklı panolara dönüştürdüm ve yan yana astım.

Bunun yanında en sonda galerinin kuytusunda *Eşitsizliğin Fotokapanı* (2019) yer alıyordu. Bu iş bir heykel diyebileceğim çok parçalı ve izleyici etkileşimli bir eser. Yani yanına insan yaklaşmayınca

çalışmıyor. Bir duvara asılmış hukuki bir metin, kaide üzerinde heykelimsi bir ahşap kutuya gizlenmiş hareket sensörlü kamera, görüntüleri kaydeden ve silen bir bilgisayar programı ve galeride o an çekilen bu fotoğrafları hemen yan duvarda gösteren tablet boyunda bir ekrandan oluşan üç parçalı bir düzenekten oluşur.

[Suyun Üç Rengi , Elmas Deniz solo sergisi, 2019, Sergi görüntüsü, Zilberman | İstanbul Eşitsizliğin Fotokapanı en geride, sağ duvarda İnsandan Kaçanlar işleri görünüyor. Fotoğraf: Kayhan Kaygusuz]

İyi aydınlatıldığı ve okunacak bir yazı olduğu için ilk önce duvardaki A4 boyutunda çerçevelenmiş hukuki metin dikkat çekiyordu. Metin; sanatçı ve galerinin bu düzenekle sizin fotoğraflarımızı izinsiz çekip size gösterdiği ama kopyalarını kullanmayıp saklamayacağını beyan edildiği bir avukat kaleminden çıkma gerçek bir hukuki sözleşme. Birdenbire yan duvardaki hayvanlara hiç bahşedilemeyen ancak insan olarak sadece kendimize tanıdığımız hakları ve hukuku düşünüyoruz. Kendi görüntümüzün kaydedilmesi kişisel haklarımızın varlığı hayvanların ise böyle bir hakkının olmadığı gerçeğini o an bizzat yaşıyoruz. *Eşitsizliğin Fotokapanı* ile aslında bir durum yaratmayı amaç edindim, orada o anda bir durum yaratıp bir anlam çıksın istedim: *Eşitsizliğin bir kapana tutulduğu bir an*. Bu iş aynı zamanda insanlar arası eşitsizliğin de bir metaforu benim kafamda. Hukukun koruyuculuğu, hukukun üstünlüğü ama hep güçlüden yana olmasını da düşündürüyor.

Aynı sergideki *Keder* (2019) videosu, hareketli görüntüyle yapılmış bir heykel, video malzemesiyle bir nehrin portresini yapmak istemiştım. Nükleer santral yapılma planını duyduktan sonra İğneada'daki Longoz ormanlarında çıktım. Burda görüntüler yavaş neredeyse hiçbir şey olmuyor, iki

ayrı dev ekranda gözümüz dalmış gibi ormandaki derelere ve sularına bakıyoruz. Burda ise eserin ismi önemliydi, artık doğaya bakarken yok oluşa bakmaktan dolayı kederliyiz ve güzelim doğanın sömürüleceğine zarar göreceğine ilişkin bir bilgiye işaret ediyor. Kederle bakıyoruz manzaraya, oysaki manzara eskiden bizim içimizi açardı. Gerçekten de keder videosunu çekerken çok ama çok az hayvanla karşılaştım ve bunu artık tarım zehiriyle dolmuş topraklarda azalan hayvan nüfusuna bağlıyorum.

Yeniden Ortaya Çıkan Güzellik (2019) adıyla bir de ağaçkakan portresi yaptım nesli tükendiği düşünülen bir ağaçkakan Longoz ormanlarında yeniden görüldü başlıklı bir haber gördüm. Bu portre meselesi bu sergiden evvel aslında 2018 yılında yaptığım iki karga portresi ile başladı. O zaman gazetede, Guardian'da, bilim insanlarının kargaların başka zihinlerin değişik bakış açısı sahibi olabildiğini anlayacak oranda zeki olduklarına yönelik bir haberi okumamdan sonra oldu. Doğayla ilişki artık elimizden alınmıştı, yabancılaşmış ve direk bağlarımızı, yaşama deneyimimizi, başkalarına bırakmıştık. John Berger'de diyordu, yüzyılımız artık eşyanın kendisinde emeği göremediğimiz gibi bin parçaya bölünen üretim hattında hayvanlarla olan direk bağımızı da yok etti. Portrelerin karşısına kargaların ne kadar zeki olduklarına ilişkin bu tip haberlerin olduğu gazete manşetlerini de yazı olarak boyadım.

[Elmas Deniz, Karga Portreleri, 2018 Tuval üzerine akrilik boya 90 x 135 cm (her biri) Fotoğraf: Rıdvan Bayrakoğlu]

16. İstanbul Bienali'nde yine çocukluğumun geçtiği evimizin bir metre yanından akan şuan yer altına gömülmüş bir ismi bile olmayan derenin etrafındaki bitkiler ile, iki kuş portresi daha sergiledim.

[Elmas Deniz, *İsimsiz Bir Derenin Tarihi (Portre III)*, 2019 Tuval üzerine akrilik 34 x 44 cm, 16. İstanbul Bienali Fotoğraf: Kayhan Kaygusuz]

Benim için portreler sanat tarihinin kendisiyle ilgiliydi, resim tarihi içinde portre geleneği ile ilgiliydi. Tarih her zaman varlıkların soyluların resimleriyle dolu, ben de hiç resim yapıyordum ve bu portreleri yapmaya, kuşları onurlandırmaya, birer birey olarak düşünmeye karar verdim. Bienaldeki amacım aslında kapitalizmin etkisiyle ortaya çıkan yok oluşa bakmak belli bir coğrafyada tarihin izlerine bakmaktı, *Kayıp Sular* (2019) rölyefi İstanbul'da yer altına alınmış yok olmuş sulara bakıyordu, diğer işim ise çocukluğumun geçtiği yerdeki dere üzerineydi, derenin kendisi değil ama beslediği her canlı ve kültür, her kayıp benim işimin parçası oldu.

Pinalar denizde çocukken bolca çıkardığımız iki kanadı olan dev midyeler. İçinde şahane sedefi ve bazen çıkan koyu turuncu bazen gri incileri vardı. Sadece Akdeniz havzasına özgü bu deniz midyesi şu anda küresel ısınmadan kaynaklı bir parazit nedeniyle toplu halde yok oluyor. Bu kırılmış bir örneğini özenle çerçevelediğim latince ismiyle Pina Nobilis, için Milattan önce 400'lerde yaşamış Çinli bir gezgin bir hayvan mı bitki mi olduğunu anlayamadığı için "deniz kuzusu" gibi bir isim veriyor. Kumda kökleri olduğu için bitki, ama yapısıyla hayvan. Pinaları hiç bilmeyen birisi için ise *hiç bilinmeyen bir yokoluşu* temsil ediyor benim gözümde, hiç bilmediğimiz canlı türlerinin hiç bilinmeyen yokoluşu altında bildiklerimizden çok daha korkutucu.

III

Buna rağmen doğayla ilişkimizin bence en problemlilik noktası *ilişkimizin kendisi* ve iflah olmaz bir körlük sanki. *Siyah Panteri Görebilmek* (2014) ışıklı büyüteç ile küçük bir çerçevedeki panter fo-

toğrafından oluşuyor. Bir çerçevecide rastlantısal olarak bulduğum siyah bir panterin siyah zeminde çekilmiş bir fotoğrafı olduğundan, siyahlar arasında insanın gözü panteri seçemiyor. Uzun süre duvarıma astığım bu görsel bir gün bana doğayı doğaya ait olanı "göremediğimizi" düşündürdü, zaten vahşi hayvanlar çoktan beri hayatımızda değişimler belgesellerde veya oyuncaklarda varlar. Daha da görünür nasıl yapabilirim? Görmenin kendisini, [odaklanma anlamında görmek, gördüğümüz anlarda inhibe ettiğimiz şeyleri] düşündüm. Kocaman ışıklı bir mercek altına koydum, solo sergimin ismini bu işle aynı ismi koydum, sergilediğim duvarda metrelerce yer ayırdım, bunları anlam üretmeye yönelik kavramsal mekanizmalar gibi düşündüm.

[Elmas Deniz, *Siyah Panteri Görebilmek*, 2014 Bülent fotoğraf ve ışıklı lens, Fotoğraf: Rıdvan Bayrakoğlu]

Bu işin yanında, konusu hayvan olmayan, *Satın almak istediğim Ağaç* (2014) ve *Para Yoksa Su Yok* (2014) işlerim vardı. Doğaya ait her şeyin ticarileşmesi, alınır satılır olmasıyla, başarının para ile ölçülmesi ile ilişkili işlerimle beraber sergiledim. Ama gizlediğim paralar ile göstermeye çalıştığım bir siyah panterin yanyana aynı mekanda yer alması önemliydi. Bir masanın üzerine bırakılmış bir tomar para insanın dikkatini çekiveriyordu, ama bir saksı çiçek aynı dikkate uğratır mıydı? Ne ağaçlar ne hayvanlar ne de toprak, bolluğundan olacak kimseyi pek de ilgilendiriyor gibi görünmüyor. Hayatta kalma mücadelesi dikkatimizi de alıp götürüyor muydu?

2017 yılında Re-Evolution isimli bir sergi için her yıl tekrar eden ve uluslararası bir festival olan Colomboscope için Sri Lanka'ya davet edilmişim. Sri Lanka'ya gitmeden evvel bir markette gördüğüm boynu bükük tropik memleketlerden gelmiş

[Elmas Deniz, *Paralı iş*, 2014 6 adet çerçevelenmiş para, 10 Euro, 57.5x37.5cm, Fotoğraf: Rıdvan Bayrakoğlu]

çiçekler ile bir kolonya markasının doğa ismi ile satılmaya çalışılmasına takılmıştı aklım. Aslında Kültür ve Materyalizm isimli kitabında Raymond Williams'ın reklamların tarihi üzerine bir makalesini okuduğumdan beri reklamlar üzerine özellikle reklamların dilimize ne derece müdahale ettiği ve onu belirlediği üzerine bir iş üretmek istiyordum. Kapitalizmin cephelerinin genelde alışıldık karşı çıkma kanallarından başka en önemlisi ve en göz ardı edilmiş reklamlardır diyor Williams. Bu konuya eğildiğim *Görölmek İçin Yapılmış* (2017) isimli bir video işi ürettim. Lüks tüketim ürünlerinde kullanılan kelimelerden yararlandığım, sahip olma fikrinin insanı esir almasıyla ilişkili bir işti bu. Herşeyi doğal ve doğadan olduğunu sürekli satın almak için kullanan bir reklam sektörü aynı zamanda insanların doğayla ilişki kurmasını bozuyordu diyeceğim, güzel bir manzaraya bakmak yetmezdi keşke benim olsa demeliydi insan. Neoliberal kapitalizmin geldiği yerde ilişkinin biçimlerini yeniden inşa etmeye hergün gayret etmek gerekiyor.

Sri Lanka 'da *Uçan Bitkiler, Filler ve Köpekler* (2018) isimli bir de sanatçı kitabı yaptım. O dönem okumakta olduğum Donna Haraway'ın "Yoldaş Türler" metnine bir selam yollamak için

bölümün adını, "Yoldaş türlerle karşılaşmalar" koydum. Birer paragraflık benim sokak köpeklerine sarılma hikayelerimin bulunduğu son derece samimi bir dille yazılmış metinler, kitabın ikinci yarısı ise uluslararası bitki taşıma usul ve esaslarını içeren hukuki bir metinden oluşuyor. Filler ise bu kitabın ipek baskı kopyasını bastığım ve sergilediğim fil dışkısından yapıma bir kağıt nedeniyle başlıkta yer alıyor. İnsanın doğayla kurduğu ilişki derken bunun her tür vehçesine uzun süredir baktığımdan, bu kitapla [bir sanatçı kitabı olarak biraraya gelmesi mümkün olmayana biraraya getirebilecek] aslında değişik kipleri biraraya toplama-yı amaçladım. Bir insanın samimi birinci ağızdan yazdığı biraz daha edebi denilebilecek metinler ile birden bire hukuki ciddi bir dil. Tıpkı insanların seyahatini kısıtladığımız gibi bitkilerin dünya üzerindeki dağılımına da sınırlar çizerek biz karar veriyoruz.

Ancak en önemlisi bir durumun yine ortaya çıktığı bir hal var ki o da fil bokundan mamul bu kağıtların hikayesidir. İnsanın doğayla olan ekonomik ilişkisini özetleyen bu durumu aslında. Ben kitap yapmaya karar verince bir dizi araştırmadan sonra Thusitha'yı buldum, yılların matbaacısı bir babanın oğlu, bütün baskı makinaları ona kalmış

[Elmas Deniz, *Uçan Bitkiler, Köpekler ve Filler*, 2018 İpek baskı sanatçı kitabı, fil dışkısından yapılmış kağıt üzerine Fotoğraf: Rıdvan Bayrakoğlu]

ama o kendini filleri korumaya adanmış. Bana kurduğu Ekomaximus'u anlattı. Filler ve insanlar için beraber birşeyler tasarlamış Thusitha. Dişleri için öldürülen filleri kurtarmak için o fil dişlerini çalmak zorunda olan insanları besleyecek bir fikre yoğunlaşmış. Bu süslü kağıtları ihraç ediyorlar, filler için bir de yetimhane açmışlar turistler fillerle banyo yapıyor, filleri de avlamıyor insanlar artık birlikte kağıt yapıyor ve birlikte yaşıyorlar.

Daha evvel Toki ve Mutluluk ismiyle bir video yapmıştım, orda videoya bakarken çok çirkin binalar onlara bakarken videoda basitçe Halkalı'daki Toki binalarını görüyoruz bir alt yazı sürekli mutlu olduğundan bir evi olmasına ne kadar sevildiğinden bahsediyordu, orda bu evlerin ne kadar estetikten yoksun ve berbat görüldüğünü eğitimi ve estetik bilgisiyle iyi bilen ama hayatın gerçekleri denen ve sürekli önümüze çıkan durumu da tanıyordum. Benim ailem Toki'de yaşadığı için geçmişteki berbat mekanlarda yaşamış insanlar için ne kadar büyük bir mutluluk kaynağı olabileceğini tahmin bile edemeyenler için yaptım. Sanat her şeyi düzeltemez ama imgeler düşünceye nüans katacak bir yere konuşulabilir. Orda videoda [sanki bunları seçip ele alıyormuşum gibi bir mesafe gördüm, Toki ile bağım okunmuyordu şehirli bir sanatçıydım.] ilk defa kendimle ilgili bilgilerin aslında mühim olduğunu da anladım. Tüm üretim kendi yaşantımdan çıkanın muhakkak ki bir kıymeti olacaktı. Ordan kentteki yoksulluğa, icra belgelerimden sanat yapmaya ne kadar bizzat ya-

şadığım deneyim varsa öyle dönüştürmeye karar verdim, ancak yoksulluk diğer yandan benim için ekolojik meseleleri düşünmeye de engel olmadı.

İnsan doğa ekseninde işlerimi 2004 yılından beri sürdürsem de hayvanları konu eden belkide en erken tarihli işim *Kuş Kafası* 2012 yılında yaptığım bir heykel. Kuş kafası ile kuşun düşünüşü aklı dünya algısını düşünüyorum. Burada ismini kuş kafası diyerek yapmaya çalıştığım tam olarak bir kuşun dünyaya nasıl baktığını hayal etmekte. Maçka Sanat Galerisi'nde yeralan solo sergim tüketim kültürü, atıklar problemi ve yoksulluk üzerine bir sergiydi. Bu heykel dediğim benim ellerimle dallardan ürettiğim bir kuş yuvası eserin kendisini oluşturuyor içinde ise kredi kartı, kalem, saat, küpe gibi sadece bizim için değerli olan nesnelere koydum. Bir kuşun dallarla kredi kartını sadece materyal olarak düşünüyor olduğunu varsaymak ve değerinin aslında ne olduğuyla ilgiliydi meselem.

Kapitalizmin tehdidi insanın ruhunu teslim alan düşünüşüne sirayet eden, sinsi yanlarını ve tüketim kültürünün etkilerini uzun süredir konu ediniyorum. Şehirde büyümemiş olmak bana neleri kaybettiğimizi daha da açık gösteriyor. Kendi çocukluğumun deneyimlerini ikide bir geri çağırırken aslında bana ait olmasından ziyade doğayla kurulan ilişkinin daha saf yönlerini de bulabilmek arzusuyla ve bu haliyle önemli buluyorum.

Etik olarak hayvanı da düşünmeye başladığımızda insanı kesin kurtaracağız diye inanıyorum ben. Çünkü tam da o tutarsızlık bize acı verecek.